

PREVARA U OSIGURANJU I NJENE VRSTE

Iva Tošić*

U radu se ukazuje na složenost pojma prevare u osiguranju, koji iz dana u dan postaje deo svakodnevnice na tržištu osiguranja. Iako prevara može biti učinjena i od strane osiguravača, i osiguranika, pod tim pojmom najčešće podrazumevamo ovaj drugi slučaj. Neretke su situacije u kojima osiguranci neopravdano uvećavaju odštetne zahteve ili lažno prikazuju uzrok o nastanku osiguranog slučaja. Da bismo razumeli pojam prevare u osiguranju, u radu će prvo biti objašnjen pojam prevare uopšte, a zatim će se autor osvrnuti na specifičnost prevare u osiguranju u domaćem pravu, kao i u pravima nekoliko drugih zemalja uz poređenje usklađenosti domaćeg zakonodavstva, sa uporednim rešenjima. Takođe, deo rada će biti posvećen vrstama prevare u osiguranju.

KLJUČNE REČI: prevara, prevara u osiguranju, vrste prevara u osiguranju, Krivični zakonik.

UVOD

Sredinom 1960-ih, prevare u osiguranju postaju široko rasprostranjene i tada počinju da se preduzimaju prvi koraci u svetu za njihovo prevazilaženje. Svetske osiguravajuće kuće vrše revizije svojih internih procedura i identifikuju slabosti koje se u određenoj meri i ispravljaju. U tom trenutku razmena informacije između osiguravajućih kuća ne postoji, isti odštetni zahtevi se ponavljaju u nekim osiguravajućim kućama. Tokom 1970-ih postaje jasno da su troškovi vezani za prevare u osiguranju u porastu.¹

U oblasti osiguranja lažni odštetni zahtevi mogu uzrokovati mnogobrojne probleme. Na strani osiguravača oni prouzrokuju mnogo veće troškove od stvarnih, pogotovo ako se osiguravač angažuje na sprovođenju istrage i prikupljanja dokaza kojima će se odbraniti od isplate neosnovanog odštetnog zahteva. Ali još veća šteta za osiguravača nastaje ako isplati štetne posledice osiguranog događaja prouzrokovanog svesnim i voljnim delovanjem osiguranika.

---

* Istraživač pripravnik Instituta za uporedno pravo, Beograd, email: iva_tosic@hotmail.com

¹ Z. Matić Šobot, "Istraživanje uslova za smanjenje rizika prilikom osiguranja motornih vozila", Univerzitet u Novom Sadu-Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad 2016, 54.

Slučajevi prevare u osiguranju su mnogobrojni i u praksi ih je sve više. Pojavljuju se u svim vrstama osiguranja. Međutim, najčešće se pojavljuju kod tzv. masovnih osiguranja i to kod: osiguranja motornih vozila, osiguranja života, osiguranja od požara, osiguranja transporta i osiguranja kredita. Kada je reč o prevarama u osiguranju najčešće se misli o prevarama od čijih posledica štetu trpi osiguravajuće društvo. Međutim, to nije tačno. U osiguranju života kao učesnici pojavljuju se, pored osiguranika, agencije za posredovanje i zastupanje u osiguranju, odnosno njihovi agenti, korisnici osiguranja, a u poslednje vreme sve više se govori i o prevarama koje čine osiguravajuća društva.²

1. POJAM PREVARE

"Ko u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist dovede koga lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica u zabludu ili ga održava u zabludi i time ga navede da ovaj na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učini ili ne učini, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom." Aktivna radnja jednog ugovornika može se sastojati u aktivnim radnjama "izazivanja" zablude ili u aktivnim radnjama koje doprinose "održavanju" u zabludi druge ugovorne strane. Izazivanje zablude aktivnim radnjama obično se čini lažnim navođenjem činjenica koje bitno utiču na volju druge ugovorne strane, u smislu da ona upravo zbog tih navoda pristaje na zaključenje ugovora. Takođe, prevaru je moguće učiniti i aktivnom radnjom "održavanja u zabludi" nekog lica. Ovde zabluda nije izazvana, ali je nakon uočavanja postojanja zablude kod svog saugovornika, druga strana učinila prevaru tako što, umesto da deluje u cilju otklanjanja zablude, preuzima radnje kojima ga održava u zabludi.³

Lakši oblik je propisan za slučaj kada se prevara ne vrši u sticanju protivpravne imovinske koristi, već samo u nameri da se drugi ošteti, pa je propisana i manja zatvorska kazna (6 meseci zatvora), dok su teži oblici definisani visinom pribavljene imovinske koristi ili nanete štete - do četristopedeset hiljada dinara (1 – 8 godina zatvora i novčana kazna) i preko 450.000 dinara (kazna od 2 – 10 godina i novčana kazna). Prevara je nepravilnost gde ima i krivičnih elemenata da bi se nepravедno ili nezakonito stekla neka korist.⁴ Osnovna specifičnost prevare u odnosu na druga krivična dela imovinske prirode sadžana je u činjenici da kod nje izostaje bilo kakav oblik prinude (sile, pretnje) od strane učinioca u cilju pribavljanja imovinske koristi. Centralni i ključni element krivičnog dela je zabluda, koja se od strane učinioca izaziva ili održava kod oštećenog i kojom se on, u stvari navodi da da sam nešto učini ili ne učini, na štetu svoje ili tuđe imovine. Po pravilu, oštećeni kod prevare veruje da je doneo dobru odluku koju realizuje ne znajući da je u stanju zablude i da takva odluka, u stvari, nije dobra ni korisna za njegovu ili tuđu imovinu. Drugim rečima, prevarant manipuliše oštećenim i usmerava ga da učini nešto u njegovu korist.

Slično pojam prevare posmatraju i prava država regiona, kao i prava Nemačke, Italije i Francuske.

---

² T. Petrović, "Prevare u osiguranju života i naknada štete", *Aktuelni problem naknade štete i osiguranja*, Budva 2004, 390.

³ N. Dožić, "Dužnost prijavljivanja okolnosti značajnih za ocenu rizika i prevare u osiguranju", *Osiguranje i naknada štete*, 2013, 115.

⁴ M. Nedović, "Prevara i drugi nezakoniti postupci u reviziji", *Univerzitet Singidunum*, Beograd 2011, 11.

Tako je u nemačkom BGB-u, predviđeno da osoba koja je navedena da zaključi ugovor obmanom ili prisilom, može tražiti poništaj ugovora.⁵ Dakle, BGB koristi termin "obmana", umesto krivičnog termina "prevara", uz koji se često dodaje i termin "maliciozna", ali samo u želji da se istakne da je u pitanju zlonamjerno učinjena prevarena radnja (čime se želi ukazati na prisutnost umišljaja), uprkos tome što je takvo ponašanje obuhvaćeno terminom "obmana". Tako se u nemačkoj praksi obmana definiše kao namerno pogrešno predstavljanje činjenice drugoj strani, u cilju da se izazove ili održi zabluda. Insistira se na postojanju namere prevarnog ponašanja, pri čemu su sudovi stali na stanovištu da je dovoljno i postojanje *dolus eventualis* kako bi se izjava o činjenicama, o kojima strana koja ih izjavljuje ne zna da li su tačne ili ne, a koje potencijalno mogu biti netačne, takođe se mogu smatrati prevarama.⁶

Prevara predstavlja razlog rušljivosti ugovora i u francuskom pravu, ako su prevarne radnje jednog ugovornika bile takve da druga strana, da njih nije bilo, očigledno ne bi zaključila ugovor.

U italijanskom pravu prevara obuhvata obmanu, simulaciju, nepošteno ponašanje ili trik, učinjeno u cilju prevare druge strane, kako bi ona zaključila ugovor. Takođe, italijanska teorija razlikuje ugovornu prevaru kod koje se insistira se na obmani, tj. nameri jedne strane da prevari drugu, i vanugovornu prevaru koja se čini u nameri da se drugome nanese šteta. Dakle, savremena prava insistiraju na postojanju dva uslova koja moraju biti kumulativno ispunjena da bi se neko ponašanje moglo kvalifikovati kao prevarno. Mora postojati objektivni uslov – radnja kojom se postiže izazivanje ili održavanje drugog lica u zabludi, a mora postojati i subjektivna (voljna) komponenta – namera da se kod drugog izazove zabluda ili da se on u zabludi održi.⁷

2. POJAM PREVARE U OSIGURANJU

Prevara u osiguranju se ne definiše na isti način u različitim pravnim sistemima. U nekim sistemi čak nije ni predviđena kao posebno krivično delo. Iz tih razloga je potrebno prikazati rešenje domaćeg zakonodavca, u odnosu na rešenja u uporednom pravu.

2.1. Srbija - pre izmena iz 2016. godine

Izmenama i dopunama Krivičnog zakonika Republike Srbije iz 2009. u krivično zakonodavstvo Republike Srbije uvedeno je krivično delo prevare u osiguranju u članu 208a Krivičnog zakonika: "Ko u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist dovede koga lažnim prikazivanjem ili prikrivanjem činjenica, davanjem lažnih mišljenja i izveštaja, davanjem lažne procene, podnošenjem neistinite dokumentacije ili ga na drugi način dovede u zabludu ili ga održava u zabludi, a u vezi sa osiguranjem i time ga navede da ovaj na štetu svoje ili tuđe imovine nešto učini ili ne učini, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.", uz definisanje lakšeg i težeg oblika u potpunosti na isti način kao kod krivičnog dela prevare. Ne možemo a da ne primetimo da definisanje ovog krivičnog dela u posebnom

---

⁵ German Civil Code (BGB), § 123

⁶ N. Dožić, "Pojam prevare u osiguranju", *Osiguranje, naknada štete i parnični postupak*, Beograd 2014., 62-63.

⁷ Ibid, 63.

članu ne donosi ništa novo i da predstavlja jednu "bespotrebnu" inkriminaciju iz razloga što su radnje definisane članom 208a. već obuhvaćene krivičnim delom prevare. Iz tih razloga nameće se pitanje kako je i zašto naš zakonodavac definisao to krivično delo 2009. godine gore nego što je to učinjeno 1929. godine (u KZ Krajevine Jugoslavije bila je propisana tzv. "osiguranička prevara").⁸

2.2. Uporedno zakonodavstvo

Postoje pravni sistemi koji predviđaju prevaru u osiguranju kao poseban oblik krivičnog dela prevare, dok neka druga zakonodavstva to ne čine. U grupu zakonodavstava gde je prevara u osiguranju predviđena kao posebno krivično delo, pored Srbije, spadaju Grčka, Nemačka Holandija, Švedska, Finska, Slovačka i Makedonija. Od navedenih pravnih sistema, krivično delo kojim se sankcioniše prevara osiguranika nekolicina pravnih sistema naziva "prevarom u osiguranju" (Srbija, Nemačka, Slovačka, Finska, Bolivija), dok drugi koriste naziv "osiguranička prevara" (Krivični zakon Republike Srpske), ili "zloupotreba osiguranja" (Kazneni zakon Republike Hrvatske,).

Pravni sistemi u kojima je prevara u osiguranju supsumirana pod krivičnim delom prevare su Francuska, Švajcarska, Velika Britanija, Mađarska, Crna Gora, i Rumunija, dok na primer u nekim drugim, izuzev prikladnog naslova glave zakona (Holandija – "Glava XXV – Prevara" i Argentina – "Glava IV – Podvala i druge prevare"), ne postoji poseban naziv krivičnog dela prevare u osiguranju.⁹

2.2.1. Nemačka

Krivični zakonik Nemačke iz 1871. godine regulisao je predmetno krivično delo koje je u poznatom Vesnićevom prevodu von Listzovog udžbenika Nemačko krivično pravo navedeno kao "tzv. prevara obezbeđenja". Ovaj oblik prevare postoji "kad neko u nameri prevare upali kakvu pokretnu ili nepokretnu stvar, koja je obezbeđena od požara, ili koji učini, da potone ili nasedne brod, koji je kao takav obezbeđen ili je obezbeđen njegov tovar ili vozarina". Iako je KZ Nemačke više puta menjan, numeracija ovog člana ostala je još uvek ista (§ 265), mada je sam naziv ovom krivičnom delu promenjen. Naime, dugo vremena ovo krivično delo je nosilo naziv prevara kod osiguranja. Danas je ovo krivično delo određeno kao Versicherungsmißbrauch, što bi se moglo prevesti kao zloupotreba osiguranja. Sadašnja odredba glasi: "Ko ošteti, uništi, narušava korisnost, sakrije ili preda drugom stvar koja je osigurana od uništenja, oštećenja, narušavanja korisnosti, gubitka ili krađe, da bi za sebe ili treće lice pribavio osiguraninu, kazniće se zatvorom do tri godine ili novčanom kaznom, osim ako delo nije kažnjivo po članu 263". Prema tome, krivično delo zloupotrebe osiguranja je supsidijerno u odnosu na krivično delo prevare iz člana 263. KZ Nemačke.¹⁰

---

⁸ Z. Stojanović, "Da li je Srbiji potrebna reforma krivičnog zakonodavstva?", CRIMEN IV, 2/2013, 121.

⁹ S. Jovanović, J. Labudović Stanković, "Krivičnopravni aspekti prevara sa posebnim osvrtom na prevaru u osiguranju", Teme, 2/2015, 509.

¹⁰ E. Čorović, "Prevara u osiguranju u Krivičnom zakoniku Srbije sa predlogo de lege ferenda", Pedeseto Savetovanje Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu", 454-455.

2.2.2. Hrvatska

Prethodni KZ Hrvatske iz 1997. godine je po uzoru na austrijsko pravo propisivao u članu 225 krivično delo zloupotrebe osiguranja koje se nalazilo u grupi krivičnih dela protiv imovine. Stav 1. člana 225. KZ iz 1997. inkriminisao je, kako se to navodi u literaturi, osiguraničku prevaru (osiguravateljna prijevarena). Delo se sastojalo u uništenju, oštećenju ili skrivanju stvari koja je osigurana protiv uništenja, oštećenja, gubitka ili krađe i prijavljivanju lažne štete, s ciljem naplate osiguranja. U stavu 2. istog člana bili su predviđeni slučajevi naplate sume osiguranja (osigurnine) kod životnog osiguranja – slučajevi telesnog oštećenja, telesne povrede ili narušavanje zdravlja, iako se radi o šteti koju je korisnik osiguranja sam sebi prouzrokovao. U oba slučaja delo se smatralo dovršenim prijavljivanjem štete. Međutim, izmenama KZ iz 2003. godine iz opisa dela je uklonjena formulacija o potrebi prijavljivanja štete. KZ iz 1997. propisivao je u oba slučaja alternativno novčanu kaznu ili zatvor do tri godine, s tim da je odredbom stava 3. čl. 225. bila predviđena odgovornost za pokušaj dela iz stava 1, ali ne i za delo iz stava 2. U stavu 5. istog člana bila je predviđena mogućnost fakultativnog oslobođenja od kazne ukoliko bi učinilac odustao od zahteva za isplatu štete pre nego bi saznao da je otkriven (tj. u slučaju stvarnog kajanja). Član 225. KZ iz 1997. sadržavao je i jednu proceduralnu odredbu u stavu 4. prema kojoj su se pomenuta dela gonila po predlogu. Pomenutim izmenama KZ Hrvatske iz 1997. i iz 2003. godine odredbe stava 3., 4. i 5. su brisane.¹¹

Novi KZ Hrvatske iz 2011. godine, takođe u grupi krivičnih dela protiv imovine, u članu 238. reguliše zloupotrebu osiguranja. Stav 1. ovog člana je identičan pomenutom stavu 1 čl. 225. KZ iz 1997. nakon njegovih izmena iz 2003. godine: "Tko s ciljem da sebi ili drugome pribavi osigurninu uništi, ošteti ili sakrije stvar koja je osigurana protiv uništenja, oštećenja, gubitka ili krađe, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine."¹² Propisana je zatvorska kazna do tri godine, ali je izostala alternativno propisana novčana kazna kako je to bilo u prethodnom zakonu. Oblik iz stava 2. člana 238. KZ iz 2011. je nešto drugačije propisan. Naime, u istom stoji da će se kaznom iz stava 1 kazniti onaj ko s ciljem da sebi ili drugome pribavi pravo iz osiguranja, socijalnog osiguranja ili socijalne zaštite (skrbi) simulira (hini) bolest, telesno povredi sebe ili drugoga ili sebi ili drugome naruši zdravlje. Kao što vidimo, ovom odredbom obuhvaćene su i radnje iz oblasti socijalnog osiguranja, koje u našem krivičnom pravu potpadaju pod krivično delo zloupotreba prava iz socijalnog osiguranja. Izmenama zakona iz 2015. godine, ovaj član nije menjan.

2.2.3. Bosna i Hercegovina

Republika Srpska

U KZ Republike Srpske u grupi krivičnih dela protiv imovne, u članu 240 definisana je osiguranička prevara: "Ko u namjeri da od osiguravajućeg društva naplati osiguranu sumu, ošteti ili sakrije stvar koja je osigurana od navedenih rizika, pa zatim prijavi štetu, kazniće se zatvorom do tri godine". Ova odredba reguliše osiguraničku prevaru povodom osiguranja imovine, ali ista kazna je predviđena i za osiguraničku prevaru

---

¹¹ E. Ćorović, 456.

¹² http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_11_125_2498.html, 20.09.2017.

povodom osiguranja lica: "Kaznom iz stava 1. ovog člana kazniće se i ko u namjeri da od osiguravajućeg društva naplati osiguranu sumu za slučaj tjelesnog oštećenja, tjelesne povrede ili narušenja zdravlja, prouzrokuje sebi takvo oštećenje, povredu ili narušenje zdravlja." Kvalifikovani oblik je definisan u stavu 3. člana 240. KZ-a Republike Srpske, a odnosi se na situacije kada je delima iz stava 1. i 2. pribavljena imovinska korist a u iznosu većem od 10.000 KM, u kom slučaju će se učinilac kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina, ili većem od 50.000 KM u kom slučaju će se kazniti zatvorom od jedne do deset godina.¹³

Federacija BiH

KZ Federacije BiH¹⁴ propisuje u članu 302, takođe u grupi krivičnih dela protiv imovine, krivično delo zloupotrebe osiguranja. Možemo primetiti da se Rešenje iz ovog Zakona se dobrim delom poklapa sa rešenjem iz KZ Hrvatske iz 1997. godine. Tako, u stavu 1. navedenog člana je propisano: "Ko s ciljem da od osiguravatelja naplati osiguraninu, uništi, ošteti ili sakrije stvar koja je osigurana od uništenja, oštećenja, gubitka ili krađe, i zatim prijavi štetu, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dvije godine". Ista kazna je propisana i ako učinilac, s ciljem da od osiguravajućeg društva naplati osiguraninu za slučaj telesnog oštećenja, telesne povrede ili narušenja zdravlja, prouzrokuje sebi takvo oštećenje, povredu ili narušenje zdravlja, a potom štetu prijavi. Predviđeno je i stvarno kajanje kao osnov za oslobodenje od kazne, ukoliko učinilac, pre nego što je saznao da je otkriven, odustao od odštetnog zahteva.

Brčko Distrikt

KZ Brčko Distrikta reguliše u članu 296. krivično delo zloupotrebe u osiguranju na isti način kao i KZ Federacije BiH.¹⁵

2.2.4. Makedonija

Krivični zakon Makedonije¹⁶ u članu 250. definiše osiguraničku prevaru (*осигурателна измама*) u okviru grupe krivičnih dela protiv imovine. U stavu 1 predmetnog člana inkriminisano je uništenje ili oštećenje osiguranog predmeta, u nameri da se od osiguravajućeg društva naplati osiguranje, a u stavu 2. prourokovanje oštećenja, povrede ili narušavanje zdravlja, takođe u nameri da se od osiguravajućeg društva naplati osiguranje za slučaj telesnog oštećenja, telesne povrede ili narušavanja zdravlja. Oba oblika su kažljiva alternativno novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine. Krivično gonjenje se preduzima na predlog oštećenog (stav 3.). Takođe, propisano je da će se ukoliko je učinilac pravno lice, za delo iz stava 1, kazniti novčanom kaznom

¹³ https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Krivicni_zakon_Republike_Srpske.pdf, 20.09.2017.

¹⁴ https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Krivicni_zakon_FBiH.pdf, 20.09.2017.

¹⁵ skupstinabd.ba/3-zakon/hr/Kazneni%20zakon%20Brc--ko%20distrikta%20BiH/001%2033-13%20krivicni%20zakon,%20preciscen%20tekst.pdf, 20.09.2017.

¹⁶ <http://www.pravdiko.mk/wp-content/uploads/2013/11/Krivicen-zakonik-integralen-prechisten-tekst.pdf>, 20.09.2017.

2.2.5. Finska

I u KZ Finske glava u kojoj se nalazi krivično delo koje je predmet našeg interesovanja nosi naziv "Prevare i druge nečasne (nepoštene) radnje" (Fraud and other dishonesty). Član 4. ove glave odnosi se na osiguraničku prevaru (Insurance fraud), koje glasi: "Ko radi pribavljanja protivpravne nadoknade od osiguranja za sebe ili drugog, pali imovinu koja je pokrivena osiguranjem od požara, biće kažnjen za osiguraničku prevaru novčanom kaznom ili kaznom zatvora do godinu dana, osim ako su u cilju dobijanja naknade od osiguranja on ili ona krivi za prevaru ili pokušaj prevare upravljenu prema istoj imovini.¹⁷

2.3. Srbija - posle izmena iz 2016. godine

"Ko u nameri da od društva za osiguranje naplati ugovorenu sumu, uništi, ošteti ili sakrije osiguranu stvar, pa zatim prijavi štetu, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine", glasi novi član KZ 223a. dodat izmenama 94/2016., koji se odnosi na krivično delo *prevare u osiguranju*. Isto kaznom kazniće se i ko u nameri da od društva za osiguranje naplati ugovorenu sumu za slučaj telesnog oštećenja, telesne povrede ili narušenja zdravlja, prouzrokuje sebi takvo oštećenje, povredu ili narušenje zdravlja, pa zatim podnese zahtev osiguravajućem društvu.¹⁸ Ova formulacija je kao što možemo primetiti jako slična rešenju KZ Republike Srpske, Federacije BiH, Republike Makedonije, i KZ Hrvatske iz 1997., uz razliku u propisanoj kazni. Domaći zakonodavac je u odnosu na krivično delo prevare, smanjio propisanu maksimalnu kaznu zatvora, i ukinuo novčanu kaznu. Takođe propisani su i kvalifikovani oblici ovog krivičnog dela u slučaju da je pribavljenja imovinska korist ili je naneta šteta koja prelazi iznos od četristopedeset hiljada dinara (kazna zatvora od jedne do osam godina), ili od milion i petsto hiljada dinara (kazna zatvora od dve do deset godina), što je ostalo nepromenjeno u odnosu na krivično delo prevare, osim što je izostavljena novčana kazna.

Zakonodavac u obrazloženju navodi:

"Dalje, krivično delo prevare u osiguranju, koje je uvedeno Zakonom o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika iz 2009. godine, sasvim je drugačije postavljeno u Predlogu zakona, tj. onako kako je to uobičajeno i u uporednom zakonodavstvu, što inače opravdava propisivanje ovog krivičnog dela kao posebnog krivičnog dela (za razliku od prevare ovde je kriminalna zona znatno šire postavljena i nije potrebno dovođenje ili održavanje u zabludi pasivnog subjekta)."¹⁹ Moramo primetiti da je inkriminisanje ovog krivičnog dela kao posebnog u okviru glave koja se odnosi na krivična dela protiv privrede, svakako korak napred za domaće krivično zakonodavstvo, i korak ka Evropi. Međutim, nije jasno iz kog razloga je u inkriminisanju ovog krivičnog dela izostala novčana kazna, pogotovo što je predviđena u formulaciji krivičnog dela *prevara u obavljanju privredne delatnosti*, pa autor smatra da bi u nekoj budućoj reformi KZ-a bilo prikladno to izmeniti. Takođe, obzirom da se sada

---

¹⁷ E. Ćorović, 459.

¹⁸ Krivični zakonik (KZ), "Službeni glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, čl. 223a.

¹⁹ http://www.paragraf.rs/nacrti_i_predlozi/141116-predlog_zakona_o_izmenama_i_dopunama_krivicnog_zakonika.html, 20.09.2017.

formulacija ovog krivičnog dela u potpunosti odnosi na prevaru koju izvršava osiguranik prema osiguravaču, predlaže se promena naziva krivičnog dela u "osiguranička prevara", kao što je to učinjeno u određenom broju zemalja u uporednom zakonodavstvu, iz razloga što sadašnji naziv stvara zabluđu da ovo krivično delo obuhvata i prevaru osiguravača.

3. VRSTE PREVARE U OSIGURANJU

Tri najčešće korišćene podele prevara u osiguranju su:

1. Interne i eksterne
2. "Prijava" informacija i "Prijava" potraživanja (*Underwriting i claim*)
3. Lake i teške
4. Izvršene aktivnim radnjama i pasivnim radnjama
5. Nastale u fazi zaključenja ugovora, u toku trajanja ugovora, i u vreme ispunjenja ugovora²⁰

3.1. Interne i eksterne prevare

Interne prevare predstavljaju onu vrstu prevare koja je učinjena od strane "insajdera" industrije osiguranja (osiguravača, agenata osiguranja, brokera, menadžera i drugih zaposlenih ili predstavnika osiguravača). Ovo se odnosi npr. na prodaju osiguranja bez odgovarajuće licence, pronevera premije uplaćene od strane osiguranika, manipulacije u vezi sa procenom i prihvatanjem rizika, manipulacije u vezi sa datumom zaključenja i periodom važenja polise, zaključenje polise sa neadekvatnom sumom osiguranja, zaključenje polise nakon ostvarenog rizika.²¹ Najbrojnije interne prevare su sitne krađe, dok prevare sa najvišim iznosima najčešće uključuju podmićivanje zaposlenih i angažovanje trećih lica.²² Eksterne obuhvataju prevarne aktivnosti na strani "outsajdera" industrije osiguranja (podnosioci zahteva, osiguranici) koje su ponekad učinjene u dogovoru sa "insajderima" (brokerima, agentima itd.). Ovo obuhvata, pored ostalog, namerno izazivanje štete, prijava nepostojeće štete, lažno prikazivanje štete itd.²³ Takođe, obuhvata slučajeve kad profesionalni pružaoci usluga naolaćuju osiguranje za nepostojeće ili nepotrebne postupke, lažno predstavljanje pružaoca usluga, i naplata osiguranja za istu uslugu više puta.

3.2. "Prijava" informacija i "Prijava" potraživanja *Underwriting i Claim*

Underwriting prevara, koja takođe obuhvata prevarne akte izvršene prilikom obnove ugovora osiguranja, pokriva, prikrivanje informacija prilikom podnošenja

---

²⁰ Iako su se kao najčešće korišćene podele prevara u osiguranju iskristisale prethodne tri navedene, autor smatra da su od izuzetnog značaja i ove podele i da im je potrebno posvetiti pažnju.

²¹ E. Čorović, 453.

²² Smernica br. 6 o sprečavanju, otkrivanju i uklanjanju uzroka prevare u poslovima osiguranja, Narodna Banka Srbije

²³ Ibid.

zahteva radi dobijanja pokrića ili niže premije, namerno prikrivanje postojećih ugovora o osiguranju koji pokrivaju iste imovinske rizike i rizike od nezgoda i osiguranje pokrića za fiktivne rizike. Treba napomenuti da je osiguranik u obavezi da prijavi sve nove informacije tokom trajanja ugovora koje mogu imati uticaja na osigurani rizik. Međutim, koncept prevare u osiguranju je najčeće povezan, a neretko i sveden na namerno uvećana lažna ili fiktivna potraživanja (*claim* prevara)

3.3. Lake i teške

Jedna od najčešćih podela prevara u osiguranju je na tzv. "Lake"-oportunističke i "Teške"-planirane prevare. Lakim prevarama smatraju se one situacije kada lica koja su zaista pretrpela štetu, ne svojom voljom, pokušavaju da povećaju oštećenja i na taj način uzmu više od onoga što im pripada. Sa druge strane, kod teških prevara radi se o licima koja uopšte nisu pretrpela štetu, već štetu lažiraju, kako bi se na taj način obogatili. Dok neki od njih radi sami, veći broj je deo jedne organizovane mreže lica.²⁴

3.4. Izvršene aktivnim radnjama i pasivnim radnjama

Aktivne radnje

Kako smo već naveli, prevara postoji u situaciji ako jedna ugovorna strana izazove zabludu kod druge strane ili je održava u zabludi u nameri da sebi ili drugom pribavi protivpravnu imovinsku korist. Aktivna radnja jednog ugovornika, dakle, može se sastojati u aktivnim radnjama "izazivanja" zablude ili u aktivnim radnjama koje doprinose "održavanju" u zabludi druge ugovorne strane.

Izazivanje zablude aktivnim radnjama najčešće se čini lažnim navođenjem činjenica koje bitno utiču na volju druge ugovorne strane da ona upravo zbog tih navoda pristaje na zaključenje ugovora. U domenu dokazivanja ovog vida prevare, prevarena strana bi trebala da dokaže da je njena zabluda nastala kao posledica lažno prikazanih činjenica. Naravno ovu vrstu aktivne prevarne radnje je lako razumeti i prihvatiti. Takođe, prevaru je moguće učiniti i aktivnom radnjom "održavanja u zabludi" nekog lica. Ove zabluda nije izazvana, ali je nakon uočavanja postojanja zablude kod svog saugovornika druga strana učinila prevaru tako što, umesto da deluje u cilju otklanjanja zablude, preduzima radnje kojima ga održava u zabludi. U ovoj situaciji, prevarena strana treba da dokaže da je u momentu zaključenja druga ugovorna strana znala za njenu zabludu i da je u cilju zaključenja povoljnijeg ugovora za sebe, njenu zabludu iskoristila i produbila svojim radnjama. Postojanje aktivnih radnji olakšava dokazivanje u ovom slučaju. Kao što je već rečeno, u domaćem zakonu više nije potrebno dovođenje u zabludu ili održavanje u zabludi, za postojanje krivičnog dela prevara u osiguranju.

---

²⁴ S. Viaene, G. Dedene, "Insurance fraud-Issues and Challenges", *The Geneva Papers on Risk and Insurance*, 2/2004, 316-317

Pasivne radnje

Imajući u vidu zakonsku definiciju prevare, moglo bi se reći da je prevara izvršena "ćutanjem" nemoguća. Takav slučaj je stvarno teško zamisliti, ali se danas uzima da prevara može nastati i pasivnom radnjom "održavanja u zabludi", ako se radi o slučajevima prećutkivanja okolnosti koje su bitne za odluku druge strane za zakljućenje ugovora. Problem postaje složeniji ako imamo u vidu da jedna ugovorna strana može imati obavezu da drugoj ugovornoj strani pruži informacije koje su joj potrebne i tiču se pojedinih bitnih elemenata ugovora, što je izričito predviđeno kod nekih ugovora, pa i ugovora o osiguranju.

Stanovište po kom se ćutanje jedne ugovorne strane pri zakljućenju ugovora smatra prevarom, zastupljeno je u praksi Kasacionog suda Francuske, koji je u više navrata poništavao odluke nižih sudova kojima se tvrdilo da prevara može nastati jedino aktivnom radnjom, već je upućivao sudove da razmotre da li se prevara sastoji u prevarnom ćutanju i u slučajevima u kojima nije bilo aktivnog ponašanja.

U praksi njemačkog Saveznog suda, tumačenjem prvog stava § 123 nemačkog Građanskog zakona, zastupa se stanovište da prevara može biti učinjena i prećutkivanjem informacija koje su neophodne drugoj strani za donošenje odluke o zakljućenju ugovora.

Ono što je nesporno jeste to da Zakon o obligacionim odnosima izričito propisuje prevaru koja nastaje ćutanjem kod zakljućenja ugovora o osiguranju. Za prećutkivanje činjenica bitnih za ocenu rizika zakonodavac vezuje različite posledice. U ovom slučaju, kada je osigurani slučaj već nastupio ili kada je izvjesno da on neće moći nastupiti, a ugovor se zaključuje za period koji prethodi zakljućenju ugovora, okolnost prećutkivanja ovih činjenica za sobom povlači sankciju ništavosti. Dakle, iako bi se ovo ponašanje moglo okarakterisati kao prevara, zakonodavac je kao posledicu predvidio sankciju ništavosti, a ne rušljivosti ugovora, koja je tradicionalna sankcija za prevarno ponašanje.²⁵

3.5. Nastale u fazi zakljućenja ugovora, u toku trajanja ugovora, i u vreme ispunjenja ugovora

U fazi zakljućenja ugovora

Ugovor o osiguranju je aleatoran, a to znači da je rizik nastupanja štetnog događaja od koga se osigurava osiguranik neizvestan, što je razlog zbog koga se ugovor o osiguranju zaključuje.

Već u prvim odredbama kojima se reguliše ugovor o osiguranju, zakonodavac napominje da će ugovor biti pogođen sankcijom ništavosti, ukoliko je u momentu zakljućenja ugovora osigurani slučaj već nastupio, ako je bio u nastupanju, ako je bilo izvesno da će nastupiti, i ako je već tada bila prestala mogućnost da on nastane.²⁶

---

²⁵ N. Dožić, "Pojam prevare u osiguranju", *Osiguranje, naknada štete i parnični postupak*, Beograd 2014, 64-69.

²⁶ Zakon o obligacionim odnosima (ZOO), "Sl. list SFRJ", br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, "Sl. list SRJ", br. 31/93 i "Sl. list SCG", br. 1/2003 - Ustavna povelja, čl. 898, st. 2.

Znanje ili neznanje osiguranika ili osiguravača o nastupanju osiguranog slučaja nije bitna okolnost za ocenu ništavosti.

Ako je osiguranik namerno netačno prijavio ili je namerno prećutao neku okolnost zbog koje osiguravač ne bi zaključio ugovor da je znao za pravo stanje stvari, Zakon je osiguravaču ostavio mogućnost da zahteva poništenje ugovora.²⁷ Ukoliko je osiguranik nenamerno netačno prijavio ili je propustio da obavesti osiguravaču je zakonom priznato pravo da u roku od mesec dana, od dana saznanja za netačnost ili nepotpunost prijave, bira između raskida ugovora i predloga za povećanje premije osiguranja srazmerno povećanju rizika.²⁸ Ipak, ukoliko su osiguravaču u momentu zaključenja ugovora bile poznate ili mu nisu mogle ostati nepoznate okolnosti od značaja za ocenu rizika koje je ugovarač osiguranja netačno prijavio ili koje je ugovarač osiguranja prećutao, osiguravač nema pravo pozivanja na netačnost i nepotpunost prijave. Osiguravač gubi ova prava i u slučaju kada je saznao za netačnost prijave ili za prećutane okolnosti u toku trajanja ugovora, pa u zakonskim rokovima nije tražio raskid.²⁹ U savremenom pravu evropskih država sve više se insistira na obavezama osiguravača prilikom zaključenja ugovora o osiguranju. Tako se sada i osiguravačima stavlja na teret obaveze informisanja i savetovanja potencijalnog osiguranika o određenim činjenicama koje je obavezan poštovati u fazi zaključenja ugovora.

Pored te obaveze osiguravača, treba pomenuti i situaciju kada je prilikom zaključenja ugovora osiguravač znao za netačnost ili prećutkivanje činjenica bitnih za ocenu rizika. Kako svojom nesavesnošću osiguravač nanosi štetu drugoj ugovornoj strani, u ovoj situaciji bi se moglo govoriti o prevari osiguravača prema osiguraniku, pod uslovom kada je osiguranik nenamerno učinio netačnu prijavu ili je propustio dati dužno obaveštenje, što je osiguravač znao.

Postavlja se pitanje kako rešiti situaciju u kojoj su obe ugovorne strane nesavesne: osiguranik jer je prijavio netačne ili lažne činjenice, a osiguravač, jer je znao pravo stanje činjenica u vreme zaključenja ugovora ali se poziva na njihovo neznanje? U takvoj situaciji obe ugovorne strane postupaju sa prevarnom namerom. Da li u ovom slučaju ugovor uopšte i postoji, tj. da li se ovde radi o nepostojećem ugovoru, za koji bi trebalo predvidjeti oduzimanje predmeta ugovora? Da li je dovoljna kazna oduzeti osiguravaču premije osiguranja koje je platio ugovarač osiguranja, a ugovaraču osiguranja ne dati pravo da traži naknadu štete?

U toku trajanja ugovora

U toku trajanja ugovora o osiguranju ugovarač osiguranja je u obavezi da osiguravača obaveštava o promenama rizika, tj. o činjenicama koje je osiguranik morao saopštiti osiguravaču prilikom zaključenja ugovora. Ova obaveza je ugovornog karaktera, sa posebnim pravnim posledicama. Promene rizika se mogu odnositi na povećanje³⁰, smanjenje³¹ ili prestanak rizika, koje mogu biti privremenog ili trajnog karaktera. U tom smislu su i različite posledice predviđene za ove situacije, a različita pravila važe i u slučaju imovinskih i osiguranja života.

---

²⁷ ZOO, čl 908, st 1.

²⁸ ZOO, čl 909, st 1.

²⁹ ZOO, čl. 911

³⁰ ZOO, čl. 914.

³¹ ZOO, čl. 916.

Prevara na strani osiguravača može postojati u slučaju njegove nesavesnosti. Na primer, u cilju odbijanja isplate, osiguravač bi se mogao pozvati na odredbe o povećanju rizika, pa time i odrediti smanjenje naknade, u situaciji kada do povećanja rizika nije došlo. Ako je u toku trajanja ugovora o osiguranju došlo do smanjenja rizika, nema mogućnosti da osiguravač prevari osiguranika, jer je osiguraniku dato pravo da bira između traženja raskida ugovora ili smanjenja premije

U vreme ispunjenja ugovora

Osnovna obaveza osiguranika je, da u slučaju nastupanja osiguranog slučaja, obavesti osiguravača o njegovom nastupanju u roku od tri dana³², kako bi omogućio osiguravaču da preduzme odgovarajuće mere u cilju smanjenja štete i izbegao prigovore da osiguranom predmetu nije posvetio dovoljno pažnje. Ukoliko ne ispuni ovu obavezu, on će morati da naknadi svu eventualno nastalu štetu osiguravaču, ali neće izgubiti pravo na naknadu štete po osnovu ugovora o osiguranju.

Najočiglednija i najgora prevara u osiguranju postoji ako je osiguranik slučaj nastupio kao posledica namere ili prevare osiguranika, ugovarača osiguranja, korisnika osiguranja, kao i drugih lica.³³

U cilju smanjenja obima štete, osiguraniku je nametnuta obaveza da spreči nastupanje osiguranog slučaja ili da spašava osiguranu stvar. Ako je on ovu obavezu zanemario, osiguravač ima pravo da odbije od iznosa štete iznos koji je nastao kao posledica nepostupanja osiguranika. Ipak, ako je osiguranik i postupao po ovoj obavezi, on to može iskoristiti pa od osiguravača tražiti preuveličani iznos štete koji je nastao kao posledica žrtvovanja stvari određene vrednosti. Ako nije izvršio tu obavezu, on takođe, tvrdeći da je sprečavanjem nastupanja osiguranog slučaja pretrpio štetu čiju naknadu traži, čini prevaru u osiguranju.

Ako je u vreme zaključenja ugovora ugovorena suma osiguranja veća od vrednosti stvari, u vreme nastupanja osiguranog slučaja može doći do prevare osiguravača, ukoliko osiguravač ne uvidi postojanje nadosiguranja, a osiguranik zna za nadosiguranje i o ovoj činjenici ne obavesti osiguravača.³⁴

Prevare na strani osiguravača mogu postojati kod isplate štete, pokrivenosti štete, nadosiguranja i dvostrukog osiguranja³⁵

ZAKLJUČAK

Strukturne ekonomske promene u svetu u XXI veku povećale su mogućnosti organizovanog kriminaliteta koji sve više obuhvata oblast privrede. Jedno od tipičnih oblasti su prevare, među njima i prevare u osiguranju, često uz učešće međunarodnih kriminalnih grupa.³⁶ Iz tih razloga, izmene KZ iz 2016. godine, koje će se primenjivati

---

³² ZOO, čl. 917

³³ ZOO, čl. 920

³⁴ N. Dožić, "Pojam prevare u osiguranju", *Osiguranje, naknada štete i parnični postupak*, Beograd 2014, 70-75.

³⁵ Detaljnije kod N. Dožić, "Pojam prevare u osiguranju", *Osiguranje, naknada štete i parnični postupak*, Beograd 2014, 76.

³⁶ N. Mrvić Petrović, V. Čolović, "Prevare u osiguranju - bagatelni ili organizovani kriminalitet?", *Suzbijanje organizovanog kriminala kao preduslov vladavine prava*, Vršac 2016, 323.

od marta 2018. godine, predstavljaju veliki korak napred kada je u pitanju definisanje ovog krivičnog dela. U svakom slučaju radi efikasne prevencije i otkrivanja prevara u osiguranju neophodno je da osiguravajuća društva organizuju obuke zaposlenih i obaveste ih o procedurama i sistemu internih kontrola u oblasti sprečavanja, otkrivanja i uklanjanja uzroka prevara u poslovima osiguranja. Takođe, neophodno je da se uspostave interne procedure koje zaposlenima nalažu da odgovornoj osobi prijave sumnju na prevaru, kao i razmena informacija i iskustva između osiguravajućih društava.

LITERATURA

1. Ćorović, E., "Prevara u osiguranju u Krivičnom zakoniku Srbije sa predlogo *de lege ferenda*", Pedeseto Savetovanje Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu"
2. Dožić, N., "Dužnost prijavljivanja okolnosti značajnih za ocjenu rizika i prevare u osiguranju", *Osiguranje i naknada štete*, 2013
3. Dožić, N., "Pojam prevare u osiguranju", *Osiguranje, naknada štete i parnični postupak*, Beograd, 2014
4. German Civil Code
5. Jovanović, S., Labudović Stanković, j., "Krivičnopravni aspekti prevara sa posebnim osvrtom na prevaru u osiguranju", *Teme*, 2/2015
6. Krivični zakonik, "Službeni glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016
7. Matić Šobot, Z., "Istraživanje uslova za smanjenje rizika prilikom osiguranja motornih vozila", Univerzitet u Novom Sadu-Fakultet tehničkih nauka
8. Mrvić Petrović, N., Čolović, V., "Prevare u osiguranju- bagatelni ili organizovani kriminalitet?", *Suzbijanje organizovanog kriminala kao predušlov vladavine prava*, Vršac 2016
9. Nedović, M., "Prevara i drugi nezakoniti postupci u reviziji", Univerzitet Singidunum, Beograd 2011
10. Petrović, T., "Prevare u osiguranju života i naknada štete", *Aktuelni problem naknade štete i osiguranja*, Budva 2004
11. Stojanović, Z., "Da li je Srbiji potrebna reforma krivičnog zakonodavstva?", *CRIMEN IV*, 2/2013
12. Viaene, S., Dedene, G., "Insurance fraud-Issues and Challenges", *The Geneva Papers on Risk and Insurance*, 2/2004.
13. Zakon o obligacionim odnosima (ZOO), "Sl. list SFRJ", br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, "Sl. list SRJ", br. 31/93 i "Sl. list SCG", br. 1/2003 - Ustavna povelja

Internet izvori

14. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_11_125_2498.html
15. http://www.paragraf.rs/nacrti_i_predlozi/141116-predlog_zakona_o_izmenama_i_dopunama_krivicnog_zakonika.html
16. <http://www.pravdiko.mk/wp-content/uploads/2013/11/Krivichen-zakonik-integralen-prechisten-tekst.pdf>
17. https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Krivicni_zakon_FBiH.pdf
18. https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Krivicni_zakon_Republike_Srpske.pdf
19. skupstinabd.ba/3-zakon/hr/Kazneni%20zakon%20Brc--ko%20distrikta%20BiH/001%2033-13%20krivicni%20zakon,%20preciscen%20tekst.pdf

INSURANCE FRAUD AND ITS CLASSIFICATIONS

The paper points to the complexity of the concept of insurance fraud, which from day to day becomes part of everyday life in the insurance market. Although a fraud can be done by both the insure and the insured, under this term, we usually imply this second case. The situations in which the insured increase his compensation claims or falsely show the cause of the occurrence of the insured event. In order to understand the notion of insurance fraud, the paper will first explain the notion of fraud in general, and then the author will look at the specificity of insurance fraud in domestic law, as well as in the law of several other countries, by reducing the harmonization of domestic legislation with comparative legal solutions. Also, a part of the work will be dedicated to the types of insurance fraud.

KEY WORDS: Fraud, Insurance fraud, Types of insurance fraud, Criminal Law.